

# **11. REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE**



- 1. Pojam, razvoj i motivi regionalnih integracija**
- 2. Faze regionalnih ekonomskih integracija**
- 3. Efekti regionalnih ekonomskih integracija**
- 4. CEFTA i zemlje Centrale i jugoistočne Evrope**
  - 4.1. Nastanak mreže bilateralnih trgovinskih sporazuma u regionu Jugoistočne Evrope**
  - 4.2. Jedinštveni sporazum o slobodnoj trgovini u regionu - „CEFTA 2006“**
  - 4.3. Struktura trgovinskih tokova CEFTA zemalja**
  - 4.4. CEFTA i Crna Gora – trgovinski tokovi**
  - 4.5. Predsjedavanje Crne Gore CEFTA 2006 (2009)**
  - 4.6. Budućnost CEFTA 2006 Sporazuma**
- 5. Sjevernoamerička zona slobodne trgovine (NAFTA)**
- 6. Evropska zona slobodne trgovine (EFTA)**
- 7. Integracije zemalja u razvoju**
- 8. EU kao regionalna ek. integracija – zajedničko tržište EU**

# REGIONALNE EKONOMSKE INTEGRACIJE

## - Pojam, motivi, metodi, faze

- **RI predstavlja čvrsto i dugoročno povezivanje zemalja** u cilju ostvarivanja ekonomskih i političkih interesa, te iznalaženje puteva za efikasniju saradnju privrednih subjekata zemalja u integraciji
- Integracije vode do povezivanja, tržišta specijalizacije i podjele rada, zatim koordinacije ekonomskih politika
- RI- sastavni dio funkcionisanja svjetske privrede, sistema i mehanizma MEO
- RI – zajedničke ili koordinirane aktivnosti svih ili nekih zemalja datog regiona u ekonomskoj sferi, a takodje i na sektorskom nivou
- Metod integrisanja ostvaruje se snaženjem integracije po nivoima ek. Integracije (od preferencijala i FTA, prema CU<sub>2</sub> jačim ekonomskim integracijama)

- **Motivi** pokretači RI su **politički i ekonomski**, s tim da su jedni ili drugi u specifičnim slučajevima više ili manje izraženi. Do sada najrazvijenijim integracijama prethodili su politički motivi.
- Regionalne ekonomske integracije (regionalna tržišta) pojavile su se kao spona između nacionalnih i svjetskog tržišta u godinama poslije II svjetskog rata. Njihov broj stalno raste.
- U GATTu je registrovano više od **300 sporazuma o regionalnim integracijama sa pravom izuzeća od MFN klauzule**

- 1947, MIP SAD Maršal,obnova 16 zapadno-evropskih zemalja, 16 mlrd \$
- 1948. OECE-Organizacija za evropsku ekonomsku saradnju za lakšu implementaciju Maršalovog plana (1960.g. prerasta u OECD, do 2004.g. Oko 30-ak članica, čak i Japan, Kanada, SAD, Australija)
- 1951, Pariz: Francuska, Italija, SR Njemačka, Benelux Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik
- 1957. EEZ; 1960. EFTA
- 1949. SEV - Savjet za uzajamnu ekonomsku pomoć (do 1991), 60% trgovine ovih zemalja
- 1960 – raste ekonomska integracija ZUR
- 1993 – NAFTA (SAD,Kanada, Meksiko)...
- Najlakše se dolazi do integrisanja privrede zemalja sa približno **sličnom političkim sistemom, proizvodnom strukturom i podjednakim stepenom razvijenosti.**
- **Metod integracija:** tržišni, planski i kombinovani

# Nivoi (faze) reg.ek. integracija

- **Preferencijalno područje** (niže carine, međusobni ustupci)
- **Zona slobodne trgovine** - Free Trade Area, FTA – zemlje članice zone djelimično ili potpuno ukidaju carinu u međusobnoj trgovini, prema trećima svako posebno, prema svojoj carinskoj tarifi
- **Carinska unija** = ukidanje carina + zajednička tarifa i spoljnotrgovinska politika prema trećima
- **Zajedničko tržište** = sve navedeno + neke zajedničke politike koje vode nadnacionalne institucije + mobilnost faktora proizvodnje (ne samo roba, već i usluga, rada, kapitala, kao i nauke i tehnologije)
- **Ekonomska unija** = sve navedeno + fiksni devizni kursevi + harmonizacija većeg broja politika
- **Ekonomska i monetarna unija** = sve navedeno + jedna valuta i jedna centralna banka + jedinstvena ekonomska politika u više oblasti
- **Potpuna integracija** (politička)

# Faze integracija: sektorski pristup

- **I faza** – olakšice u trgovini, liberalizacija prometa roba
- **II faza** – liberalizacija i mobilnost faktora usluga, rada i kapitala, ujednačavanje cijena faktora; multilateralni način plaćanja i konvertibilnost valuta
- **III faza** – uskladjivanje fiskalne i monetarne politike, do koordinacije razvojnih politika u pravcu specijalizacije i podjele tržišta, do spoljne politike
  
- Paralelno idu integracije u **materijalnom smislu**:  
prvo strateški sektori – energija, čelik, ugalj,  
kasnije – poljoprivreda, transport, nauka, tehnologija, ekologija, neke preradivačke industrije; zajednički razvoj infrastrukturnih objekata, snaženje zajedničkih institucija

# Efekti ekonomskih integracija

**VINER** (1950, SAD), efekti integracije, statički i dinamički

## STATIČKI EFEKTI

- a) Efekti stvaranja novih tokova trgovine (**TRADE CREATING EFFECT**) – eliminišu se manje efikasni proizvođači unutar tržišta
  - b) Efekti skretanja, tj. efekti supstitucije dotadašnjih uvoznih roba, robama zemalja u integraciji (**TRADE DIRECTING EFFECT**) – novi partneri unutar integracije dobijaju, gube stari partneri koji su ostali van integracije (supstitucija isporuka)
- **ostali statički efekti:**
  - Pozitivni efekti na proizvodnju i privrednu strukturu RI (rast proizvodnje, specijalizacija, ekonomija obima, bolji odnosi razmjene sa svijetom, rast efikasnosti, veći tehnološki progres
  - Jača pregovaračka snaga u WTO, smanjenje tr. trgovine
  - **Effekti na zemlje van integracije** – pojačana diskriminacija, sužavanje mogućnosti robne razmjene pojedinih zemalja, 7 ograničavanje pristupa tržištu

# Dinamički efekti ekonomskih integracija

- Najveća dinamička korist koju donosi formiranje CU jeste **povećana konkurencija**,
- koja dovodi do **boljeg korišćenja ekonomskih resursa uključenih zemalja**, realokacija proizvodnje i trgovine, veća efikasnost i proizvodnja uopšte,
- **ekonomija obima**,
- podsticaj za investicije
- specijalizacija proizvodnje,
- poboljšani pristup inovacijama,
- jedinstvena spoljnotrgovinska politika i tarifa prema trećim zemljama

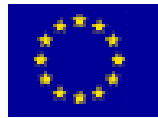
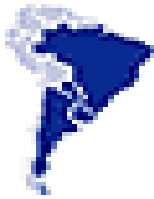


WORLD TRADE ORGANIZATION



**Business must navigate the World Trade System, but...**

**MERCOSUR**  
Mercado Comunal del Sur



**EUROPA**

**The European Union**



free trade area of the **americas**  
**Proposed**

**FTAA**

**Caribbean Basin Initiative**



**... Trade liberalisation should be gradual, via reality check, to the new bussiness opportunities !**

# Regionalne ekonomske integracije: preko granica Evrope...

- **Evropska unija** /EU 28/ , od 1.1.2021. - EU27
- **Carinska unija EU i Turske** (1995)
- **EFTA /1960-** Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu
  - Danas samo: Island, Norveška, Švajcarska, Lihtenštajn/
- **Evropski ekonomski prostor** (1994)
- **CEFTA /1993** - SEE countries, nova CEFTA 2006 – BiH, Mak, Srbija, CG, Albanija, Moldavija, Kosovo\* /
- EU zaključuje **FTA** i sa zemljama **Istočnog partnerstva** (sa Gruzijom i Moldavijom, sa Ukrajinom, tzv. DCFTA)
- **Evroazijska CU** (The Eurasian Economic Union) – Rusija, Bjelorusija, Kazahstan, 2014, plus Jermenija, Kirgistan, a kao posmatrači Moldavija, Uzbekistan i Kuba (free movement of goods and services, some common institutions)

# Sjeverna, centralna i južna amerika

- NAFTA /1994, SAD, Kanada, Meksiko – Sjevernoamerička zona slobodne trgovine/
- U Latinskoj Americi postoje sledeće integracije:
- **CAFTA**, Centralnoamerička zona slobodne trgovine (grupa San Hoze) osnovana 1960. godine. Njene članice su: Kostarika, El-Salvador, Gvatemala, Honduras i Nikaragva; Od tada do danas sklopljena su 43 različita sporazuma o međunarodnoj saradnji između ovih zemalja.
- **LATA-ALADI** (Rio grupa) osnovana je 1983. umesto latinoameričkog udruženja slobodne trgovine LAFTA. Članice su Argentina, Bolivija, Brazil, Ekvador, Čile, Kolumbija, Paragvaj, Peru, Urugvaj i Venecuela. Cilj joj je da se stvori zona slobodne trgovine zemalja cele Latinske Amerike;
- **MERCOSUR**, osnovan 1991. godine; članice su: Brazil, Argentina, Paragvaj, Urugvaj, a od 2006. godine i Venecuela. Ovo je druga po snazi integracija zemalja u razvoju (posle ASEANa), sa značajnim privrednim potencijalom i respektabilnim učesem u međunarodnoj trgovini, pogotovo Brazil, Argentina i Venecuela. Po modelu je carinska unija, sa izuzetkom šećera i automobila;
- **Andska grupa**, (ANCOM), osnovana u Peruu (Lima) 1969. godine; njene članice su: Bolivija, Kolumbija, Ekvador, Venecuela i Peru. To je zona slobodne trgovine sa zajedničkom tarifom za neke proizvode. Venecuela 2006. godine istupa iz integracije;
- **Udruženje karipskih država** (CARICOM) osnovano je 1995. od strane 25 latinoameričkih i karipskih zemalja sa ciljem liberalizacije spoljne trgovine i ukupne saradnje. Sedište je u Port of Spain (Trinidad i Tobago). Integracija je u početnoj fazi;

# Regionalne integracije: Afrika

- **Istočnoafrička unija (EAC)**, osnovana 1969. godine; njene članice su: Kenija, Tanzanija i Uganda. Godine 1977. ova unija se raspada, da bi ponovo bila osnovana u maju 1994. godine;
- **Zapadnoafrička ekonomska zajednica (ECOWAS)**, formirana ugovorom u Abidžanu (Obala Slonovače) 1966. godine; njene članice su: Obala Slonovače, Senegal, Mali, Mauritanija, Niger, Gornja Volta, Benin, Burkina Faso, Zapad-nortska Ostrva, Gambija, Gana, Gvineja, Gvineja Bisao, Liberija, Nigerija, Sie-ra Leone i Togo;
- **Centralnoafrička carinska i ekonomska unija (UDAEC)**, osnovana je 1964. godine, a sporazum stupio na snagu 1.11966. godine; njene članice su: Kamerun, Centralnoafrička Republika, Čad, Kongo, Ekvatorijalna Gvineja i Gabon;

# Ek. integracije Azije, Pacifika...

- **APEC zemlje** - zemlje Azije i Pacifika, ek. kooperacija 21 zemlje koje promovišu FTA i ekonomsku saradnju, osnovana 1989. (12), danas okuplja 21 zemlju (the most economically dynamic region in the world. APEC member economies together account for: 40% of world population (2.7 billion people); 44% of global trade (\$16.8 trillion) and 53% of world real GDP in PPP terms(\$35.8 trillion). By June 2011, 48 FTAs had been signed between APEC members; there are currently 42 FTAs in force between APEC member economies; APEC's work under its three main pillars of activity, Trade and Investment Liberalisation, Business Facilitation and Economic and Technical Cooperation; MS (24): Australija, Brunei, Kanada, Čile, **Kina**, Hong Kong, Indonezija, **Japan**, Republika Koreja, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Papua Nova Gvineja, Peru, Filipini, **Rusija**, Singapur, Tajland, Kineski Tajpei, Tajland, **SAD** i Vijetnam
- **Put ka međukontinentalnim ekonomskim integracijama...?**
- **Udruženje zemalja jugoistočne Azije (ASEAN)**, kao zona slobodne trgovine i kooperacije, osnovano 1976. godine u Bankoku. Da bi se mogle primeniti carinske povlastice (carina ispod 5%), proizvod mora biti doraden u nekoj od zemalja članica najmanje 30%. Njegove članice su: Indonezija, Malezija, Singapur, Filipini, Brunei, Tajland, Vijetnam, Kambodža, Laos i Mijanmar. Udruženje deset zemalja ASEANa potpisalo je 29. Novembra 2004. sporazum o saradnji sa Kinom

# EU – tri nivoa trgovinske integracije sa zemljama ZB

- 1. BILATERALNI** – zaključivanje SSP i otvaranje tržišta
- 2. MULTILATERALNI** – partnerstvo u procesu pristupanja WTO
- 3. REGIONALNI** – podrška jačanju i punoj implementaciji CEFTA sporazuma (regionalni sporazum o slobodnoj trgovini), jačanje trgovinskih tokova i evropske ekonomske integracije

# CEFTA



- CEFTA se često definiše kao:
  - “vježbanje i trening” za ulazak u EU,
  - priprema i čekaonica za EU članstvo,
  - pripremni korak ili lobiranje prema EU



- **CEFTA 2006 je:**
  - a) CEFTA kreira povoljan BIZNIS AMBIJENT koji je priprema regionalnih firmi za konkurenciju koja vlada na jedinstvenom tržištu
  - b) CEFTA je INSTRUMENT PRISTUPANJA UNIJI i priprema za konkurenciju koja je prisutna na jedinstvenom tržištu
  - c) CEFTA igra i dodatnu ulogu, a to je – instrument regionalne saradnje

- PORED LIBERALIZACIJE TRGOVINE ROBOM, **NOVE TRGOVINSKE TEME ZA DALJI RAZVOJ CEFTA SPORAZUMA SU:**

1. **USLUGE: a progressive liberalisation and mutual opening of the services market.**
2. **PODSTICANJE INVESTICIJA: ensuring stable and equitable treatment of investors and complementing the trade liberalisation gains with investment opportunities.**
3. **VLADINE JAVNE NABAVKE: a progressive and effective opening of the governments' procurement markets**
4. **ZAŠTITA PRAVA INTELEKTUALNE SVOJINE: ensure adequate and effective protection of intellectual property in accordance with international standards, in particular with TRIPS.**

- **CEFTA je dobar, veoma korisan i ambiciozan instrument trgovinske integracije**
- **CEFTA ima budućnost, stoga je sporazum neophodno u potpunosti implementirati i nastaviti dalje sa njegovim razvojem**

# SSP i CEFTA

- **SSP** reguliše liberalizaciju trgovine robom sa ciljem razvoja zone slobodne trgovine; proces kreiranja FTA je postepen i asimetričan, uz poštovanje pune liberalizacije uvoza sa EU tržišta i postepen u vezi sa liberalizacijom uvoza u Crnu Goru i u PSP zemlje (zemlje procesa stabilizacije i pridruživanja)
- SSP je glavni instrument pretprijetanja. Iako nije striktno navedeno u SSP, njegov cilj je članstvo u Uniji (za zemlju potpisnicu).
- ▶ **CEFTA** je sporazum o slobodnoj trgovini zaključen između zemalja Jugoistočne Evrope (Bosna i Hercegovina, Srbija, UNMIK osovo, Hrvatska, Crna Gora, Albanija, Makedonija i Moldavija). CEFTA 2006 je prilikom osnivanja pokrivala tržište od oko 30 miliona ljudi.
- U tom kontekstu, možemo definisati CEFTA sporazum kao svojevrsni pred-pristupni instrument sa ciljem bolje ekonomske saradnje i pristupanja Uniji cijelog regiona
- Zemlje kandidati i potencijalni kandidati za članstvo ispunjavaju veliki dio obaveza u trgovini i povezanim temama kroz sprovođenje CEFTA sporazuma





# Five stages of economic integrations

- **Balassa (1961) identifies 5 stages of regional institutional integration that broadly corresponds to the goals of the CRM and the European economic integration process: A Free Trade Area (FTA); a Customs Union (CU); a Common Market (CM); Economic Union (EUN); and Total Economic Policy Integration (TEI)**

## 1) Free Trade Area (FTA)

- Elimination of tariffs and quotas on intra-regional trade

## 2) Custom Union (CU)

- FTA introducing common tariffs and quotas for non-members
- As European Economic Community

## 3) Common Market (CM)

- A CU, plus removing NTBs for trade in goods and services and restrictions on factor movement (labour and capital),
- EU Common market (today EU27)

## 4) Economic Union (EUN)


- A CM with harmonization and coordination of national economic policies and regulations
- EU19 EMU – EUN with single currency (single market, European economic area, EEA)

## 5) Total Economic Policy Integration (TEI)

- An economic union plus delegation of economic policies to the supranational level

# 8. EU KAO REGIONALNA EKONOMSKA INTEGRACIJA

## HRONOLOGIJA EVROPSKIH INTEGRACIJA I TALASI PROŠIRENJA

1948 BRISEL	1951/52 PARIZ	1957/58 RIM	1965/67 BRISEL	1986/87 Jedinstveni evropski akt	1992/93 MASTRIHT (osnovana EU)	1997/99 AMSTERDAM	2001/03 NICA	2007/09 LISABON	
Euratom – Evropska agencija za atomsku energiju									
EZUČ - Evropska zajednica za ugalj i čelik (1952-2002)									
Evropska ekonomska zajednica (EEZ)			STUBOVI		Evropska zajednica (EZ)				
					II Pravosuđe unutrašnji poslovi		Policijska i pravosudna saradnja u kriminalnim stvarima		Evropska unija
					III Zajednička spoljna i bezbjednosna politika (ZSBP)				
Evropska politička saradnja				1948 - Zapadnoevropska unija (ZEU)					
1949 – NATO - sistem kolektivne bezbjednosti - 30 članica ( 21 članice iz EU, plus US, CA, UK, AL, IS, NO, TR, ME, MK)									
DRŽAVE OSNIVAČI I TALASI PROŠIRENJA	FR, DE, IT, BE, LU, NL	DK, GB, IE*	EL	ES, PT	AT*, SE*, FI*	CZ, EE, CY*, LV, LT, HU, MT*, PL, SI, SK / BG, RP	HR		
	šest država osnivača (1952/1958)	I proširenje 1973	II proširenje 1981	III proširenje 1986	IV proširenje 1995	V proširenje (2004 / 2007)	VI proširenje 2013		

Evropski savjet

orijentacije

Evropska komisija

Savjet (ministara)

Evropski parlament

Sud pravde

Revizorski sud

Agencije

Komitet regiona

Ek-soc. komitet

Pretstavnička tijela  
Po prijedlogu država  
Konsultacije, a KR i koodlučivanje

DRŽAVA ČLANICA

ECB

monetarna politika Zone  
ECB sa CB država članica  
čini ESCB

EIB

EBRD

Finansijske institucije

izvršne nadležnosti

zakonodavne nadležnosti

sudska kontrola

finansijska kontrola

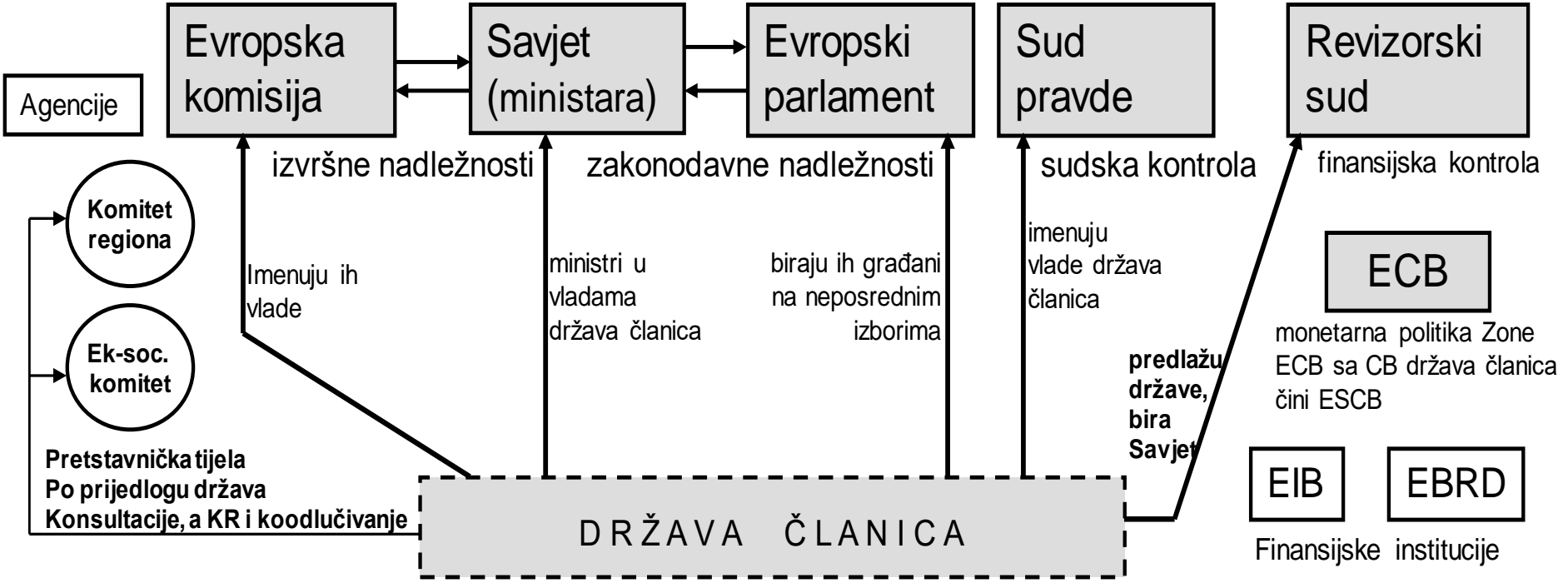
Imenuju ih vlade

ministri u vladama država članica

biraju ih građani na neposrednim izborima

imenuju vlade država članica

predlažu države, bira Savjet



# KOJI SU PRINCIPI RASPODJELE NADLEŽNOSTI

Raspodjela nadležnosti između Evropske unije i država članica se vrši na sljedeći način:

- Uniji su povjerene nadležnosti koje su na nju prenijete Lisabonskim ugovorom od strane država članica;
- Sve ostale nadležnosti i dalje ostaju u domenu same države članice
- "**Princip prenijetih nadležnosti**" garantuje da Unija **ne može** proširiti svoje nadležnosti na teret neke države, a da prije toga ne dobije saglasnost države koja je u pitanju.
- Potrebno je napomenuti da Lisabonski ugovor uvodi **moćnost vraćanja nadležnosti na države članice**

# KOJE VRSTE NADLEŽNOSTI?

VRSTE NADLEŽNOSTI	POLITIKE NA KOJE SE ODOSE
ISKLJUČIVA NADLEŽNOST EU (EU kao nadnacionalna organizacija <i>sui generis</i> )	<u>carinska unija</u> , konkurencija, <u>monetarna politika (euro)</u> , morski biološki resursi (dio ribolovne politike) i <u>trgovina</u> , uz mogućnost zaključivanja nekih međunarodnih ugovora
PODIJELJENA NADLEŽNOST	unutrašnje tržište, socijalna politika, kohezija, poljoprivreda i ribolov, životna sredina, zaštita potrošača, saobraćaj, transevropske mreže, energija, sloboda, pravda i bezbjednost, kao i opšti okvir zdravstvene politike
UNIJA I ČLANICE	ovdje države članice mogu dodati svoje politike politikama Unije; tu spadaju: istraživanje i tehnološki razvoj, kosmos i humanitarna pomoć
ISKLJUČIVE NADLEŽNOSTI DRŽAVA, EU SAMO KROZ DOPUNSKE POLITIKE	ovdje se na nacionalne politike, koje čine osnovu, Unija može nadovezati svojim politikama (zaštita zdravlja, industrija, turizam, obrazovanje i profesionalna obuka, građanska zaštita i administrativna saradnja)

# Zajedničke politike

- **CU** (do 1968. godine – ukidanje carina)
- **Zajednička trgovinska politika**
- **Politika zaštite konkurencije** (uključujući državnu pomoć)
- **Osnovi zajedničke poljoprivredne politike**
- (konačno utvrđena tek 1962. , a kao model finansiranja 1970)
- **Budžet EU** (od 70-ih tzv. sopstveni prihodi; od 1975. godine – Revizorski sud)
- **Regionalna politika** – ciljevi EST kohezije (ESF od 1958, EIB, Evropski fond za upravljanje u poljoprivredi, 1965, ozbiljnije od 1975. godine)
- Jedinствeno tržište – 4 ekonomske slobode!



# JAČANJE ZAJEDNIČKIH POLITIKA I INSTITUCIJA

Pored značajnih rezultata kao što su formiranje carinske unije, zajedničke carinske tarife i osnova zajedničke spoljno - trgovinske politike, **objedinjavanje upravljačkih mehanizama izvršeno je (ili značajno modificirano) u sljedećim oblastima:**

- javne investicije i subvencioniranje preduzeća,
- posredni porezi,
- kreditiranje preduzeća,
- kratkoročna politika javnih rashoda,
- devizna ograničenja, prilagođavanja deviznih kurseva,
- kontrola cijena nadnica i plata, uređivanje uslova rada,
- trgovinski sporazumi sa zemljama članicama i nečlanicama,
- trgovinsko zakonodavstvo i pravila konkurencije,
- tehnički standardi i propisi,
- imigracione kontrole itd.
- **Ekonomске slobode** (robe, ljudi, kapital, usluge, znanje)

- U ovim oblastima velika ovlašćenja su preuzeli **nadnacionalni organi i specijalizovane institucije**, koje obezbjeđuju izvršavanje **zajedničke razvojne politike**, donošenjem nadnacionalnih propisa sa zakonskom snagom ili direktivama koje treba da se ugrade u nacionalna zakonodavstva

# NIVOI EKONOMSKE INTEGRACIJE

# SNAŽENJE ZAJEDNIČKIH POLITIKA

## - Evropska unija

- Zona slobodne trgovine
- Carinska unija (1958-68)
- Zajedničko tržište
- Ekonomska i monetarna unija
- Ekonomska i politička unija

1. CARINSKA UNIJA
2. CAP (zajednička poljoprivredna politika)
3. ZAJEDNIČKO TRŽIŠTE
4. SPOLJNA TRGOVINA
5. PORESKA HARMONIZACIJA
6. REGIONALNA POLITIKA
7. BUDŽET EU
8. POLITIKA KONKURENCIJE
9. INDUSTRIJA
10. ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE
11. RIBOLOV
12. ENERGETIKA
13. SAOBRAĆAJ
14. SOCIJALNA POLITIKA
15. BIOTEHNOLOGIJA
16. PRAVDA I UNUTRAŠNJI POSLOVI
17. SPOLJNA I POLITIKA BEZBJEDNOSTI